

Висновки. Отже, проаналізувавши історичні витoki цієї проблеми та висвітливши переваги застосування суб'єкт-суб'єктного спілкування у навчально-виховному процесі, ми дійшли висновку, що нова освітня модель повинна розкривати здібності людини, забезпечувати гармонію відносин учителя й учня, підкреслювати те, що людина є найвищою соціальною цінністю. Саме ці положення є підґрунтям розвитку творчого потенціалу учня та становлення його як гармонійної особистості.

Література

1. Бутенко Н.Ю. Комунікативні процеси у навчанні : [підручник] / Н.Ю. Бутенко – К. : КНЕУ, 2004. – 382 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; [голов. ред. В.Г. Кремень.] – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Пассов Е.И. Комунікативный метод обучению иноязычному говорению / Е.И. Пассов. – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1991. – 222 с.
4. Педагогічна майстерність : підруч. / [І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривonos та ін. ; за ред. І.А. Зязюна]. – К. : Вища школа, 1997. – 349 с.
5. Рыданова И.И. Основы педагогики общения / И.И. Рыданова. – Минск : Беларуская навука, 1998. – 319 с.
6. Філософський словник соціальних термінів / [авт.-уклад. В.П. Андросенко]. – Х. : Р.Н.Ф., 2005. – 672 с.

РОМАНИШИН Л.М.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Сучасна парадигма вищої освіти актуалізує об'єктивну потребу в спеціальній підготовці викладацьких кадрів. Розвиток педагогіки й психології, інтерес до особистості та її потенційних можливостей, розуміння освіти як безперервного процесу, що характеризує життєдіяльність сучасної людини зумовили підвищений інтерес до питань професійної підготовки викладачів вищих навчальних закладів, зокрема непедагогічних спеціальностей.

Мета статті – охарактеризувати основні шляхи відтворення викладацького складу вищих навчальних закладів, розкрити функції та принципи, на яких має базуватись магістерська підготовка майбутніх викладачів економічних дисциплін.

Одним з головних завдань вітчизняної вищої школи на сьогодні є розробка системи психолого-педагогічної підготовки викладацького складу ВНЗ з урахуванням змін у схемах повноважень та відповідальності з метою забезпечення відповідності кваліфікаційним, професійним, особистісним вимогам та вимогам психолого-дидактичної компетентності викладацького складу вищого навчального закладу [2]. Це завдання, що зазначено у звіті МОН України, вирішується трьома шляхами: організація курсової підготовки викладачів; організація відповідного навчання в аспірантурі; підготовка викладачів за магістерськими програмами.

Розглядаючи етапи професійної освіти викладачів ВНЗ, необхідно зазначити, що навчання в магістратурі є її першим етапом. Саме навчання в магістратурі майбутнього викладача вищої школи вважається необхідною умовою його професійного становлення та розвитку, оскільки її мета – формування готовності до викладацької діяльності. Особа, яка здобула освітньо-кваліфікаційний рівень “магістр”, повинна володіти поглибленими знаннями з обраної спеціальності, вміннями інноваційного характеру, навичками науково-дослідної (творчої), або науково-

педагогічної, або управлінської діяльності, набути певний досвід використання одержаних знань і вміння продукувати (створювати) елементи нових знань для вирішення завдань у відповідній сфері професійної діяльності [3].

Другим етапом професійної освіти викладачів ВНЗ є навчання в аспірантурі, функція якої – розвиток не тільки наукових кадрів, а й викладачів вищої школи на основі науково-предметної, психолого-педагогічної та культурно-просвітницької підготовки в процесі здійснення авторського дослідження. Проте на сьогодні в більшості вітчизняних вищих навчальних закладів навчання в аспірантурі перетворилося на “конвеєр з виготовлення кандидатських дисертацій”, і спеціальній професійній підготовці аспіранта до викладацької діяльності приділяється все менше уваги.

Третій етап професійної освіти викладачів ВНЗ – це педагогічна інтернатура або стажування. У системі зарубіжної вищої школи стажуванню молодих викладачів приділяється велика увага. Про це свідчить те, що у вищих навчальних закладах Франції, Німеччини, Великобританії тощо викладач має право самостійно реалізувати власну професійну діяльність тільки після річного стажування й отримання спеціального диплома, який свідчить про професійну перепідготовку у сфері викладання у вищій школі. Під час стажування молодий фахівець закріплюється за досвідченим фахівцем – керівником стажування й виконує певну програму, яка включає фаховий, психологічний та педагогічний компоненти [10]. У більшості ж вітчизняних вищих навчальних закладів викладач-стажист є значною мірою тільки посадою, яку молодий фахівець займає в перший рік своєї професійної діяльності і яка надалі дає йому право займати посаду викладача кафедри. Дійсне стажування молодого фахівця відбувається частіше лише за його особистим бажанням та особистим виявом досвідченого колеги.

Ідея педагогічної інтернатури, на прикладі медичної інтернатури, на сьогодні ретельно розробляється в деяких країнах. Опрацьовується проект педагогічної інтернатури, метою якої є розвиток професійної компетентності молодих педагогів протягом року та яка координує спільну діяльність різних освітніх закладів (Г.У. Матушанський та інші).

Отже, у сучасних умовах серед форм професійної підготовки педагогів вищої школи саме навчання в магістратурі забезпечує формування в них готовності до науково-педагогічної діяльності, причому для майбутніх викладачів непедагогічного напрямку ця підготовка не має бути просто передачею методичного досвіду, психолого-педагогічною підготовкою майбутніх викладачів з окремих питань, вона має бути систематичною працею, спрямованою на доповнення техноцентрованої професійної орієнтації фахівця антропоцентрованою орієнтацією педагога, на оволодіння новими професійними цінностями.

Аналіз магістерської підготовки майбутніх фахівців за економічним напрямом у вітчизняних ВНЗ свідчить, що, незважаючи на завдання магістратури – підготовка викладачів вищої школи [1], психолого-педагогічний компонент освітньої програми майже відсутній. Галузеві стандарти більшості спеціальностей економічного профілю, які є основою та визначають зміст професійної підготовки, зорієнтовані тільки на фахову освіту, нехтуючи науковою й педагогічною спрямованістю магістратури, відображену на нормативному рівні.

Отже, вирішення проблеми професійної підготовки майбутніх викладачів економічних дисциплін можливе завдяки впровадженню такої магістерської освіти, яка забезпечить не тільки оволодіння фахівцем поглибленими знаннями з еко-

номіки, вміннями інноваційного характеру, навичками науково-дослідної та управлінської діяльності, але й науково-педагогічної праці.

Це потребує вирішення відповідних методологічних, теоретичних і технологічних проблем, пов'язаних з: проектуванням структури та змісту професійної підготовки магістрів непедагогічних спеціальностей; використанням принципу подвійного випередження (на основі фундаменталізації та методологізації змісту професійної освіти); реалізацією принципу гуманізму; відбором форм та методів професійної підготовки, що враховують інтереси освітньої системи та самих майбутніх фахівців; професійним відбором і діагностикою професійної придатності до викладацької діяльності у вищій школі тощо.

Основними функціями професійної підготовки майбутніх викладачів економічних дисциплін вищих навчальних закладів на сьогодні визначені такі:

- 1) самоосвітня, що передбачає стимулювання процесів саморозвитку, самоорганізації та самовдосконалення;
- 2) акселераторна, що визначає адекватність професійних знань викладачів суспільним, виробничим, науковим проблемам;
- 3) амортизаційна, яка пом'якшує розрив поколінь за освітнім рівнем, поінформованістю, ціннісними орієнтаціями;
- 4) компенсаторна, що визначає необхідність корекції базової, бакалаврської підготовки;
- 5) розвивальна, спрямована на актуалізацію професійного та загальнокультурного розвитку особистості, підвищення її творчого потенціалу, задоволення інтелектуальних та творчих потреб;
- 6) адаптивна, яка передбачає оптимізацію взаємодії майбутнього фахівця та соціального й професійного середовища, викладацької діяльності;
- 7) організаційна, що полягає в раціональній організації вільного часу майбутнього педагога для його саморозвитку;
- 8) корекційна, що забезпечує планомірний розвиток тих якостей особистості, які визначатимуть ефективність професійно-педагогічної діяльності у вищій школі.

Основні загальнопедагогічні принципи професійної підготовки майбутніх економістів до викладацької діяльності: науковості; наочності; систематичності; системності; активності; міцності знань; індивідуального підходу; самостійності й активності суб'єктів навчання; позитивного емоційного фону навчання; забезпечення єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій.

До спеціальних принципів мають бути віднесені такі:

- 1) професійної спрямованості: врахування особливостей майбутньої професійної діяльності. Цей принцип передбачає, що професійна підготовка магістрів економічного напрямку має включати й контекст їх майбутньої викладацької діяльності, а не тільки економічної, як це відбувається у вищій школі. Для цього необхідним є: розкриття значення теоретичних знань з педагогіки та психології вищої школи, з теорії педагогічної діяльності у практичній діяльності викладача ВНЗ; висвітлення зв'язку історії педагогіки вищої школи з розвитком суспільного життя, соціальних потреб; звертання до життєвого досвіду студентів, їх досвіду навчання у вищій школі, власних спостережень;
- 2) гуманістичної спрямованості: повага до студента знаходить вияв у повазі та вимогливості викладача, у співчутті, емпатійному ставленні, опорі на позитивне, в організації ситуації успіху, що передбачає: виявлення позитивних якостей,

допомогу з метою усвідомлення студентом своїх можливостей, зміцнення почуття гідності, організацію виконання ним конкретних справ, дій; мімічне, пластичне, вербальне, предметне, дійове підкріплення позитивного. Саме реалізація цього принципу веде до сформованості в майбутнього фахівця гуманізму як вершини його моральності, що виявляється в: свідомому засвоєнні універсальних цінностей загальнолюдської та національної культури; осмисленні єдності людського роду і себе як його неповторної частки, зв'язку з іншими людьми, суспільством, природою; виявленні любові до людей, всього живого, милосерді, доброти; прагненні до оволодіння способами самовиховання, самовдосконалення;

3) усвідомленості: цей принцип передбачає обов'язковість усвідомлення майбутніми фахівцями сутності феномену професійної компетентності викладача: її функцій, змісту, критеріїв, механізмів саморозвитку та самовдосконалення, методів самодіагностики;

4) цілісності та єдності компонентів професійної компетентності педагога вищої школи як складного професійно-особистісного утворення, що містить професійні знання, професійні уміння та навички, професійні якості; відтак, формування готовності майбутніх економістів до викладацької діяльності передбачає застосування комплексу педагогічних впливів, спрямованих на усі її складові;

5) спеціальної підготовки суб'єктів професійно-педагогічного впливу: викладачі, що здійснюють професійну підготовку майбутніх економістів до викладацької діяльності, мають володіти спеціальними знаннями щодо специфіки категорії студентів (їх професійної спрямованості), особливостей їх професійної підготовки, спеціальних форм та методів, які в обмежений термін можуть забезпечити успішність педагогічного впливу;

6) опори на самостійну роботу студентів: у зв'язку зі складністю явища професійної готовності особистості до викладацької діяльності та обмеженим терміном для її формування у студентів-економістів саме організація самостійної роботи дає змогу забезпечити ефективність формувальних заходів;

7) пріоритету активних методів навчання, інтерактивних технологій: професійна підготовка до викладацької діяльності майбутніх економістів має ґрунтуватися на застосуванні як традиційних для вищої школи форм та методів навчання (лекція, практичні заняття), так і активних, інтерактивних, бо саме вони мають різноманітні ресурси сприяння особистісному та професійному розвитку, забезпечують актуалізацію внутрішньоособистісних механізмів;

8) мотиваційного забезпечення навчального процесу, що передбачає необхідність цілеспрямованого формування у студентів мотивації навчально-професійної, викладацької діяльності.

Висновки. Усі ці вищезазначені принципи можуть бути реалізовані, на нашу думку, тільки у відповідному психолого-педагогічному компоненті магістерської підготовки майбутніх економістів, тобто першочерговим завданням професійної освіти викладачів вищих навчальних закладів є розробка та впровадження відповідних навчальних дисциплін, введення спецкурсів і тренінгів, спрямованих на розвиток та формування організаційних, комунікативних, мисленнєвих та інших професійних якостей, організація самостійної роботи студентів, оновлення магістерської практики й цілеспрямована спеціальна підготовка викладачів, які працюють у магістратурі.

Література

1. Економічна освіта в класичному університеті / за ред. В.Д. Базилевича // Вища школа. – 2007. – № 6. – С. 5–152.

2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Законодавство України про освіту: збірник законів. – К. : Парламентське видавництво, 2002. – 159 с.
4. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / И.Ф. Исаев. – М. : Академия, 2002. – 208 с.
5. Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – К. : Педагогічна преса, 1998. – № 10 (1–32). – 31 с.
6. Коржуев А.В. Подготовка преподавателя высшей школы / А.В. Коржуев, В.А. Попков // Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 53–58.
7. Коржуев А.В. Традиции и инновации в высшем профессиональном образовании / А.В. Коржуев, В.А. Попков. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 300 с.
8. Матушанский Г.У. Основные характеристики психолого-педагогической подготовки и переподготовки преподавателей высшей школы / Г.У. Матушанский, Ю.В. Цвенгер // Психологическая наука и образование. – 2001. – № 2. – С. 26–31.
9. Повышение эффективности психолого-педагогической подготовки преподавателей вузов / под ред. А.В. Петровского, Л.С. Сержана. – М. : Изд-во МГУ, 1988. – 156 с.
10. Фокин Ю.Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений. – М. : Академия, 2002. – 224 с.

РОМАНОВСЬКА О.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА В УМОВАХ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ОСВІТИ

Демократизація життя, перехід до ринкової економіки зумовили зміну системи цінностей, соціальних пріоритетів. В умовах диверсифікації (від лат. *diversus* – різний, *facio* – роблю, тобто різноманіття; різнобічний розвиток; розширення активності; вихід за межі основного змісту діяльності; розвиток напрямів діяльності) [1] до освіти ставляться інші соціально-економічні вимоги, одна з яких – формування нових життєвих установок особистості, гуманізація суспільно-економічних відносин.

Професійна освіта не повною мірою здатна задовольнити потреби суспільства у нових кваліфікованих фахівцях, оскільки рівень вимог значно підвищився, а випускники ВНЗ не можуть знайти собі роботу, знайти власну “нішу” в сучасному економічному житті.

Стратегічною метою вищої освіти є не тільки професійна підготовка, а й задоволення потреб особистості в інтелектуальному, культурному й етичному розвитку, що, у свою чергу, передбачає формування у студентів громадянської позиції, здібності до праці і життя в умовах сучасної цивілізації й демократії, готовності до збереження та примноження моральних, культурних і наукових цінностей.

Метою статті є аналіз сутності професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах диверсифікації освіти.

Аналіз першоджерел дав змогу виділити різні підходи до визначення поняття “підготовка”. Так, І. Глазкова у своєму дисертаційному дослідженні проаналізувала різні точки зору щодо визначення цього поняття. Деякі вчені поняття “підготовка” ототожнюють з готовністю до професійної діяльності (Н. Костіна), інші дослідники вважають, що підготовка включає формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності (Л. Григоренко, Т. Гущина, Г. Троцько) [2].

Аналіз наукових досліджень свідчить, що розробка системи професійної підготовки у вищій школі здійснюється за такими напрямками: